დემოგრაფიული გამოწვევები

მაია თოფურია

სოციალური მეცნიერებების დოქტორანტი

topuriamaia12@gtu.ge

ORCID: https://orcid.org/0009-0006-4166-6601

DOI: 10.52340/splogos.2026.01.20

აბსტრაქტი

დღეს მსოფლიო სერიოზული დემოგრაფიული გამოწვევების წინაშე დგას. განვითარებულ ქვეყნებში ახალშობილთა რიცხვი საგრძნობლად კლებულობს, მაშინ, როდესაც განვითარებად ქვეყნებში მოსახლეობის გამრავლების ტემპი უკონტროლოდ იზრდება.

საქართველო იმ ქვეყნების რიცხვში აღმოჩნდა, რომლებიც დღეს სერიოზული დემოგრაფიული პრობლემის წინაშე დგანან. სტატიაში განხილულია საქართველოში არსებული დემოგრაფიული პრობლემების გამომწვევი მიზეზები და მისი დაძლევის გზები ევროპის ზოგი ქვეყნისა, და კერძოდ, ჰოლანდიის მაგალითზე. ნიდერლანდები (ჰოლანდია) წარმატებული მაგალითია იმ ქვეყნებს შორის, რომელებიც აქტიურად მუშაობენ დემოგრაფიული გამოწვევების მართვასა და გადაჭრაზე. სწორედ ნიდერლანდების პოლიტიკის მაგალითის გათვალისწინებით სტატიაში მოცემულია რეკომენდაციები თუ რა ნაბიჯები უნდა გადადგას საქართველოს მთავრობამ, რათა გაუმკლავდეს არსებულ დემოგრაფიულ გამოწვევებს.

საკვანძო სიტყვები: დემოგრაფია, შობადობის ამაღლების პოლიტიკა, კომპლექსური გეგმა, დემოგრაფიული კრიზისი, მიგრაცია.

Demographic Challenges

Maia Topuria

PhD Student in International Relations,

Georgian Technical University

topuriamaia12@gtu.ge

ORCID: https://orcid.org/0009-0006-4166-6601

Abstract

The contemporary world is confronted with profound demographic challenges. While developed countries are experiencing a significant decline in birth rates, developing countries continue to face uncontrolled population growth. Georgia is among the states currently struggling with acute demographic issues. This article examines the underlying causes of these challenges in Georgia and explores possible solutions by drawing on the experience of several European countries, with particular emphasis on the Netherlands. The Dutch case provides a notable example of effective strategies for managing and addressing demographic pressures. Building on this model, the paper outlines policy recommendations for the Government of Georgia to help mitigate and respond to its demographic crisis.

Keywords: Demography, fertility policy, comprehensive planning, Demographic crisis, migration.

კვლევის მიზანი

კვლევის მიზანია საქართველოში არსებული დემოგრაფიული გამოწვევების სისტემური ანალიზი, მათი გამომწვევი სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული ფაქტორების იდენტიფიცირება, ასევე საერთაშორისო გამოცდილების (განსაკუთრებით ნიდერლანდების მაგალითის) საფუძველზე ეფექტიანი, გრძელვადიანი და კომპლექსური დემოგრაფიული პოლიტიკის რეკომენდაციების შემუშავება.

კვლევის მეთოდები

კვლევა ეფუძნება სოციალურ კვლევის მეთოდებს და აერთიანებს როგორც თვისებრივ, ასევე რაოდენობრივ მიდგომას. გამოყენებულია დოკუმენტური ანალიზი და „ქეის სთადი“ (ნიდერლანდების მაგალითზე), როგორც თვისებრივი მეთოდები, ხოლო სტატისტიკური მონაცემების ანალიზი – როგორც რაოდენობრივი მეთოდი. დამატებით გამოყენებულია შედარებითი ანალიზი და თეორიული ინტერპრეტაცია დემოგრაფიული და გენდერული თეორიების საფუძველზე.

სამეცნიერო სიახლე

ნაშრომის სამეცნიერო სიახლეა დემოგრაფიული პროცესების ინტერდისციპლინარული ანალიზი, სადაც საქართველოის დემოგრაფიული გამოწვევები განხილულია არა მხოლოდ ეკონომიკური, არამედ სოციოკულტურული და გენდერული ფაქტორების ჭრილში.

შესავალი

მოსახლეობის არათანაბარი ზრდა დღეს მსოფლიოს ყურადღების ცენტრშია. სპეციალიტების პროგნოზით განვითარებული ქვეყნები დაბერების საფრთხის წინაშე დგანან, მაშინ, როცა განვითარებად ქვეყნებში მოსახლეობის გამრავლების ტემპი უკონტროლოდ იზრდება. დღეს ევროპა ძლიერი დემოგრაფიული კრიზისის წინაშე დგას. ევროპას ყველაზე დაბალი შობადობის მაჩვენებელი აქვს ნებისმიერ სხვა კონტინენტთან შედარებით. ამჟამინდელი შობადობა იმდენად დაბალია, რომ თითოეული თაობა წინა თაობაზე უფრო მცირეა.

სპეციალისტების პროგნოზის მიხედვით, თუ მოსახლეობის გამრავლება განვითარებულ ქვეყნებში (ევროპა, რუსეთი და სავარაუდოდ საქართველო) თანამედროვე ტემპით გაგრძელდა, დაახლოებით 130-180 წლის შემდეგ იქ მკვიდრი მოსახლეობიდან აღარავინ დარჩება.[1]

კაცობრიობის ისტორიის განმავლობაში, გლობალური მოსახლეობა დღევანდელი მოსახლეობის მხოლოდ მცირე ნაწილს შეადგენდა. ბოლო რამდენიმე საუკუნის განმავლობაში ადამიანთა პოპულაციამ არაჩვეულებრივი ცვლილება

განიცადა. 1800 წელს მსოფლიო პოპულაცია ერთი მილიარდი ადამიანი იყო, დღეს კი ჩვენ 8 მილიარდზე მეტი ვართ. მოსახლეობის ასეთი სწრაფი ზრდის შედეგად, დემოგრაფები ვარაუდობენ, რომ მსოფლიოს მოსახლეობა პიკს ამ საუკუნის ბოლოსთვის მიაღწევს.[2]

ჩინეთი და ინდოეთი, დღეს მსოფლიოს ორი ყველაზე ხალხმრავალი ქვეყანაა, თითოეული მათგანი 1,4 მილიარდ ადამიანს აღემატება. ჩინეთი მსოფლიოს მოსახლეობის 17,7%-ს შეადგენს, ინდოეთი კი ოდნავ უფრო მეტს 17,8%-ს. ჩინეთის მოსახლეობის კლება გამოწვეული იყო სახელმწიფო პოლიტიკის გატარებით. 1948 წელს კომუნისტურმა ჩინეთმა მნიშვნელოვანი ინვესტიციები ჩადო ინფრასტრუქტურასა და ჯანდაცვის სფეროში, რისთვისაც საჭირო გახდა შობადობის სწრაფი შემცირება. 1970-იან წლებში ქვეყანამ დააწესა ქორწინების ასაკის ახალი ზღვარი: ქალებისთვის მინიმუმ 23 წელი, კაცებისთვის – 25, რის შედეგადაც შობადობის მაჩვენებელი 1971 წელს არსებული 5.5 ახალშობილიდან ერთ ქალზე, 1979 წლისთვის 2.7-მდე დაეცა.

თუმცა ჩინეთისათვის ეს საკმარისი არ აღმოჩნდა. 1979 წელს შემოღებული იქნა ერთშვილიანობის ნორმა. დაწესდა ჯარიმები იმ წყვილების მიმართ, რომლებსაც ორი ან მეტი შვილი ჰყავდათ. გარდა ამისა, შობადობის შემცირების მიზნით ხორციელდებოდა იძულებითი სტერილიზაცია და აბორტები.

1980-იან წლებში შობადობის მაჩვენებელი მერყეობდა და უმეტესად ოდნავ აღემატებოდა რეპროდუქციულ დონეს – 2.1 ბავშვი ერთ ქალზე, თუმცა 1990-იანი წლების დასაწყისი გადამწყვეტი აღმოჩნდა – შობადობა დაეცა რეპროდუქციულ დონეზე ქვემოთ და მას შემდეგ განაგრძო კლება.

ჩინეთმა გააცნობიერა, რომ ამ პოლიტიკამ უკუეფექტი გამოიღო, გამოიწვია რა სქესთა დისბალანსი (მამაკაცების სიჭარბით ქალებთან შედარებით) და ასაკოვანი მოსახლეობის მკვეთრი ზრდა. 2016 წელს ქვეყანამ გააუქმა ერთშვილიანობის პოლიტიკა და დაუშვა ორშვილიანობა, ხოლო 2021 წელს ეს ზღვარი სამ ბავშვამდე აიწია.

თუმცა ათწლეულების განმავლობაში მოქმედმა დამსჯელმა შეზღუდვებმა იმდენად ძირეულად შეცვალა ქვეყნის დემოგრაფია, რომ ამ ეფექტების შერბილება,

აღარაფერს ვამბობთ მათ შემოტრიალებაზე, მარტივი არ იქნება. 2022 წელს, პირველად ბოლო 60 წლის განმავლობაში, ჩინეთის მოსახლეობა შემცირდა და ეს კლება თითქმის ერთ მილიონ ადამიანს მოიცავს.[3]

აფრიკა ყველაზე სწრაფად მზარდი რეგიონია მსოფლიოში, მისი წლიური ზრდა დაახლოებით 2.4%-ს შეადგენს. ევროპა კი მსოფლიოში ერთადერთი რეგიონია, რომელიც ყოველწლიურად 0,17%-ით მცირდება.[4]

საქართველო, სამწუხაროდ, იმ ქვეყნების რიცხვს განეკუთვნება, რომლებიც სერიოზული დემოგრაფიული პრობლემის წინაშე აღმოჩნდნენ. ეს პრობლემა დაკავშირებულია, როგორც ეკონომიკურ, ასევე სოციალურ ფაქტორთან, მათ შორის მიგრაციასთან, დაბალ შობადობასა და სიცოცხლის ხანგრძლივობის ზრდასთან.

ჯერ კიდევ საბჭოთა კავშირში ყოფნის პერიოდში – 1989 წელს ჩატარებული საყოველთაო აღწერის მონაცემებით, საქართველოს მოსახლეობა 5 მილიონ 400 ათას კაცს შეადგენდა. ამის შემდგომ იწყება დემოგრაფიული პროცესების დაღმასვლა. ამის მიზეზები გახლდათ სამოქალაქო ომი, შეიარაღებული კონფლიქტები, მძიმე სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობა და გაზრდილი მიგრაცია.[5]

დემოგრაფიული პროცესები თავისი ბუნებით ინერციულია და აქვს ხანგრძლივი დროის ლაგი (პერიოდი), ამიტომ მათი შედეგები აშკარა ხდება მხოლოდ ათწლეულების შემდეგ. სწორედ ეს გარემოება ხდის დემოგრაფიულ პრობლემატიკას არა მხოლოდ სოციალურ, არამედ სტრუქტურულ-სახელმწიფოებრივ ამოცანად.

ბოლო წლების განმავლობაში საქართველოს პარლამენტისა და მთავრობის დონეზე აქტიურად მიმდინარეობს დემოგრაფიული პრობლემების განხილვა, მათ შორის:

- დაბალი შობადობა და უარყოფითი ბუნებრივი მატება;
- ემიგრაციის ფაქტორი და ახალგაზრდების გადინება;
- მოსახლეობის დაბერება და მისი ეკონომიკურ-საზოგადოებრივ შედეგებზე გავლენა.

საქართველოს პარლამენტმა 2016 წელს დაამტკიცა დადგენილება „საქართველოს დემოგრაფიული უსაფრთხოების კონცეფციის შესახებ.“[6] დოკუმენტში ხაზგასმულია, რომ დემოგრაფიული პროცესები გავლენას ახდენს ეკონომიკურ განვითარებაზე, შრომის ბაზარზე, სოციალურ დაცვასა და ტერიტორიულ უსაფრთხოებაზე.

დოკუმენტი ითვალისწინებდა 2017–2030 წლების სტრატეგიის შემუშავებას, რომლის ძირითადი მიმართულებები იყო:

- ოჯახისა და შობადობის მხარდაჭერა:
  - ფინანსური და სოციალური დახმარებები მრავალშვილიანი ოჯახებისთვის;
  - დედობისა და ბავშვთა დაცვის პროგრამები;
  - სამუშაოსა და ოჯახური ცხოვრების შეთავსების პოლიტიკა.
- მიგრაციული პოლიტიკა;
  - მიგრაციის შემცირების მექანიზმები;
  - მიგრანტების დაბრუნების ხელშეწყობა;
  - დიასპორის ჩართულობა.
- აქტიური დაბერების პოლიტიკა:
  - ხანდაზმულთა დასაქმებისა და სოციალური დაცვის პროგრამები;
  - ჯანდაცვის ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება.
- რეგიონული განვითარება:
  - სოფლისა და მაღალმთიანი რეგიონების მხარდაჭერა;
  - ინფრასტრუქტურის განვითარება დემოგრაფიული გადინების შესამცირებლად.

მიუხედავად კონცეფციის მიღებისა, სრულფასოვანი, საჯაროდ ხელმისაწვდომი და რეგულარულად განახლებული დემოგრაფიული სტრატეგია არ ჩამოყალიბდა გრძელვადიანი ინსტიტუციური ფორმით. პოლიტიკა ნაწილობრივ ხორციელდება სოციალური პროგრამების, ჯანდაცვისა და რეგიონული განვითარების პოლიტიკის ფარგლებში. დემოგრაფიული საკითხები პერიოდულად განიხილება საპარლამენტო კომიტეტებში, თუმცა, ცალკე ძლიერი ინსტიტუციური მექანიზმი არ ფუნქციონირებს.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით, 2025 წლის იანვრის მონაცემებით საქარათველოს მოსახლეობა 3 704.5 მლნ. შეადგენს. ცოცხლად დაბადებულთა რიცხოვნობამ 2024 წლის მონაცმებით 39 483 შეადგინა, რაც ყველაზე დაბალი მაჩვენებელია 1916 წლიდან მოყოლებული. ასევე მზარდია განქორწინებულთა რიცხვი – 13 520, რაც წინა წელთან შედარებით მცირედით ნაკლებია. ოდნავ შემცირდა იმიგრანტთა რიცხოვნობა 135 811 წინა წელთან შედარებით – 2023 წ. იყო 205877.[7]

ზემოთ მოყვანილი ციფრების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, საქართველოში დემოგრაფიული მდგომარეობა უარესდება. ამის შედეგია დღეს საქართველოში არსებული არაეფექტური დემოგრაფიული პოლიტიკაა. 100-200 ლარის ყოველთვიური ფულადი დახმარება, რომელიც 2014 წლის 31 მარტის #262 დადგენილებით დამტკიცდა, ვერ უზრუნველყოფს დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესებას და შობადობის წახალისებას.

საქართველოში, ისევე როგორც ევროპის ბევრ ქვეყანაში გაიზარდა უშვილო წყვილების რიცხვი. ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის მონაცემებით, რეპროდუქციული ჯანმრთელობის პრობლემა ყოველ მეექვსე ადამიანს აქვს. საქართელოში ინვიტროგანაყოფიერების სრული პროცესი 12 ათასიდან 18 ათას ლარამდე ჯდება. საქართველოს ეკონომიკის გათვალისწინებით ეს თანხა ძალიან დიდია და სახელმწიფოს ფინანსური მხარდაჭერა ამ მიმართულებით ძალიან მნიშვნელოვანია. 2024 წლის ბიუჯეტის განხილვისას დაისვა საკითხი, რომ სახელმწიფოს თავის თავზე აეღო ინვიტრო განაყოფიერების პროცედურა, მაგრამ ეს საკითხი წინა წლის ბიუჯეტში არ იქნა გათვალისწინებული. დღეს არც სახელმწიფო და არც კერძო სადაზღვევო კომპანიები არ აფინანსებენ ინვიტრო პროგრამას. ერთადერთი ფონდი, რომელიც საქართველოში ფუნქციონირებს 1019 წელს ქართულ-გერმანული კლინიკის ბაზაზე შეიქმნა „შენთვის“, რომელიც უშვილო წყვილებს სამედიცინო მომსახურებას უფინანსებს. ამ ფონდის თანადაფინანსებით საქართველოში 800-მდე ბავშვი დაიბადა.

საქართველოსგან განსხვავებით, საფრანგეთში რეპროდუქციული ჯანმრთელობის მკურნალობას და ასევე ინვიტრო განაყოფიერებას სახელმწიფო 100%-ით აფინანსებს. სრულად ფინანსდება ინვიტრო განაყოფიერების 4 მცდელობა

43 წლამდე ასაკის ქალებისთვის. ბელგიაში 50 წლამდე ქალებისთვის არის შესაძლებელი ინვიტრო პროგრამით სარგებლობა. ეს პროგრამა ასევე კარგადაა განვითარებული ესპანეთში, იტალიასა და ნიდერლანდში.[8]

ნიდერლანდი (ჰოლანდია) წარმატებული მაგალითია იმ ქვეყნებს შორის, რომლებიც აქტიურად მუშაობენ დემოგრაფიული გამოწვევების მართვასა და გადაჭრაზე. მათი მიდგომები მოიცავს შობადობის წახალისებას, მიგრაციის ეფექტურ მართვას და შრომისუნარიანი მოსახლეობის ზრდას. ნიდერლანდში, როგორც ევროპის სხვა ქვეყნებში, მოსახლეობის საშუალო ასაკი იზრდება. შობადობის მაჩვენებელი შეადგენს 2.1, რაც ბუნებრივი ზრდისთვის არის აუცილებელი. მართალია, მიგრაციის ზრდამ გაზარდა მოსახლეობის რაოდენობა, მაგრამ ამან ასევე დღის წესრიგში დააყენა ინტეგრაციის საჭიროება.

ნიდერლანდი ერთ-ერთი ყველაზე მჭიდროდ დასახლებული ქვეყანაა მსოფლიოში. მოსახლეობის ზრდის დღევანდელი ტემპი 0,8 პროცენტია, რაც ყველაზე მაღალი მაჩვენებელია ევროპაში. ნიდერლანდის მოსახლეობა 1960 წლის მონაცემებით შეადგენდა 11,486,631 მოსახლეს. 2023 წლის მონაცემებით ეს რიცხვი 17,877,117 -ით გაიზარდა და ზრდის ტენდენცია შეინიშნება ყოველწლიურად.[9]

მოსახლეობის ბოლოდროინდელი განვითარების ერთ-ერთი მთავარი მახასიათებელი ნიდერლანდში მოსახლეობის ეთნიკური შემადგენლობის ცვლილებაა, რაც საერთაშორისო მიგრაციითაა გამოწვეული. მიუხედავად იმისა, რომ ეს პროცესი ყოველთვის დიდ როლს თამაშობდა ამ ქვეყნის დემოგრაფიულ განვითარებაში, მისი გავლენა არსებითად გაიზარდა ბოლო ათწლეულების განმავლობაში. მოსახლეობის ზრდა, საერთაშორისო მიგრაციის ფონზე და ასევე რეზიდენტი მიგრანტი მოსახლეობის შემდგომი ზრდა, მნიშვნელოვანი ფაქტორი იქნება ჰოლანდის დემოგრაფიაში. უცხოური წარმოშობის ამჟამინდელი მოსახლეობა ქვეყანაში 2,7 მილიონია, რაც მთლიანი მოსახლეობის დაახლოებით 17 პროცენტს შეადგენს. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ევროპაში შობადობის მაჩვენებელი ჯერ კიდევ მაღალი იყო (2.1 ბავშვი ქალზე). ნიდერლანდში, შობადობის მაჩვენებელი მაღალი რჩებოდა 1960-იან წლებამდე, მაგრამ ამის შემდეგ დაიწყო მკვეთრი კლება. მკვეთრად შემცირდა მრავალშვილიანი ოჯახების რაოდენობა და ორი შვილი გახდა ოჯახის იდეალური ზომა.

ასევე იზრდება უშვილო ოჯახების რიცხვი, რაც გამოწვეულია განათლების დონის ზრდით. უმაღლესი განათლების მქონე პირთა შორის უშვილოდ დარჩენის დიდი ალბათობაა.

რა ფაქტორებმა განაპირობა ნიდერლანდის შობადიანობის ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი ევროპაში? შესაძლოა ეს იყოს მთავრობის კეთილდღეობის პოლიტიკა, მაგრამ ფართოდ მიღებული კულტურული ნორმები, როგორიცაა – ქალის როგორც დედისა და აღმზრდელის მხარდაჭერა უფრო მნიშვნელოვანია. მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყანაში არ არსებობს შობადობის გაზრდის სპეციალური პროგრამები, ჰოლანდიის მთავრობა მოსახლეობას სთავაზობს ისეთ ბენეფიტებს, რაც უადვილებს მათ ოჯახის შექმნასა და შვილების აღზრდას. ასე მაგალითად, ჰოლანდია ახალგაზრდებს სთავაზობს საკმაოდ ხელსაყრელ იპოთეკას და თანადაფინანსების პოლიტიკას, რათა მათ შეიძინონ სასურველი სახლი ან ისარგებლონ მათთვის ხელმისაწვდომი საჯარო საცხოვრებლით.

დასავლეთ ევროპის სხვა ქვეყნებთან შედარებით, ნიდერლანდებს აქვს მოკლე 16-კვირიანი სრულად ანაზღაურებადი დეკრეტული შვებულება. ეს შვებულება ეკუთვნის როგორც დედებს, ასევე მამებს. მთავრობა ასევე სთავაზობს ბავშვის შემწეობას. 2005 წელს შემოღებული იქნა ცენტრალიზებული ბავშვთა მოვლის აქტი, რომლის მიხედვით მთავრობა, დამსაქმებელი და ოჯახი იხდის ბავშვის მოვლის ხარჯების მესამედს თოთოეული. ევროპის სხვა ქვეყნებისაგან განსხვავებით, ნიდერლანდელი ბავშვები ძალიან ცოტა დროს ატარებენ სახელმწიფო ბავშვთა მოვლის დაწესებულებებში. ამგვარი დაწესებულებები ფართოდაა გავრცელებული, მაგრამ კვირაში განსაზღვრული შეზღუდული საათებით და ხშირად ბავშვებზე ზრუნვას ბებია-ბაბუები ეწევიან. მიუხედავად იმისა, რომ ჰოლანდიურმა საზოგადოებამ განიცადა უკიდურესი სეკულარიზაცია და დღეს ევროპაში ითვლება სეკულარულ საზოგადოებად, გენდერული როლები ტრადიციული რჩება და ბევრ ოჯახში მამაკაცი არის მარჩენალი, ხოლო ქალი ნახევარ განაკვეთზე მომუშავე. საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვებში რესპონდენტთა უმეტესობა ემხრობა იმ აზრსს, რომ ქალები, მშობიარობის შემდგომ სრულ სამუშაო განაკვეთზე არ უნდა მუშაობდნენ. ნიდერლანდი მართლაც გამორჩეულია ნახევარ განაკვეთზე სამუშაოს დიდი წილით და დედები, როგორც

წესი, თავიანთ სამუშაო საათებს შვილების სკოლის დღის განრიგით გეგმავენ. 2005 წელს 61 პროცენტი ქალები და კაცების 15 პროცენტი ნახევარ განაკვეთზე მუშაობდა. მამაკაცები მცირეწლოვან ბავშვებთან ერთად სულ უფრო ხშირად იღებენ კვირაში ერთ დღეს ბავშვების მოსავლელად, რასაც „მამის დღე“ ეწოდება.

ნიდერლანდმა შეინარჩუნა არასრულ განაკვეთზე მუშაობის უფლება მრავალი წლის განმავლობაში და ნახევარ განაკვეთზე მომუშავეები სარგებლობენ იმავე შეღავათებით, როგორც სრულ განაკვეთზე მომუშავეები. ენიჭებათ იგივე შეღავათები – როგორიცაა ჯანდაცვის დაზღვევა და პენსიები.[10]

პირველი გაკვეთილი, რომელიც ნიდერლანდიდან შეგვიძლია გამოვიტანოთ, არის ის, რომ შობადობის ასამაღლებლად ორიენტირებული საოჯახო პოლიტიკა ყოველთვის არ არის აუცლელებლი, რომ ხელი შეეწყოს შობადობის ზრდას. ასევე მნიშვნელოვანია ძლიერი სოციალური ნორმები და ღირებულებები. მეორე გაკვეთილი არის ის, რომ მოქნილი შრომის ბაზარი, ნახევარ განაკვეთზე მუშაობის შესაძლებლობით ქალებისთვის, აშკარად უწყობს ხელს შობადობის ზრდას.

დასკვნა

საქართველოში დემოგრაფიული სიტუაციის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ქვეყანა იმყოფება დემოგრაფიული გადასვლის გვიან ეტაპზე, რომელსაც ახასიათებს შობადობის მდგრადი შემცირება, ემიგრაციის ზრდა და მოსახლეობის დაბერება. ამასთან, როგორც სამართლიანად არის აღნიშნული სტატიაში, ეკონომიკური ფაქტორები მხოლოდ პრობლემის ნაწილია. არსებით გავლენას ახდენს სოციოკულტურული ცვლილებები, რომლებიც შეესაბამება მეორე დემოგრაფიული გადასვლის ლოგიკას: ღირებულებების ტრანსფორმაცია, ინდივიდუალიზმის ზრდა, გენდერული როლების ცვლილება და ოჯახის ტრადიციული მოდელის გადახედვა. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა დემოგრაფიული პოლიტიკის გენდერულ განზომილებას. საერთაშორისო კვლევები ადასტურებს, რომ შობადობის დონე უფრო მაღალია იმ ქვეყნებში, სადაც მიღწეულია ბალანსი ქალების პროფესიულ რეალიზაციასა და დედობას შორის. პარადოქსულია, მაგრამ გენდერული თანასწორობის მაღალი დონის მქონე ზოგ ქვეყანაში (საფრანგეთი, სკანდინავიის ქვეყნები, ნიდერლანდი) შობადობა უფრო

მაღალია, ვიდრე უფრო ტრადიციული მოდელის მქონე ქვეყნებში. ეს აიხსნება იმით, რომ სახელმწიფო პოლიტიკა იძლევა პროფესიული რეალიზაციისა და დედობის შეთავსების საშუალებას მოქნილი სამუშაო გრაფიკის, ორივე მშობლისთვის ბავშვის მოვლის შვებულებისა და სკოლამდელი მოვლის განვითრებული სისტემის მეშვეობით. შესაბამისად, დემოგრაფიული პოლიტიკა უნდა განიხილებოდეს არა როგორც პირდაპირი ფინანსური სტიმულების სისტემა, არამედ როგორც კომპლექსური სოციალური ინფრასტრუქტურა, რომელიც უზრუნველყოფს ოჯახისა და დასაქმების თავსებადობას. ამ კონტექსტში, ნიდერლანდების გამოცდილება გვიჩვენებს შრომის ბაზრის მოქნილობის, ნახევარ განაკვეთზე დასაქმების ინსტიტუციური მხარდაჭერის და ბავშვების აღზრდაში ორივე მშობლის თანაბარი მონაწილეობის მნიშვნელობას. საქართველოსთვის დამატებით სტრუქტურულ გამოწვევას წარმოადგენს შრომისუნარიანი მოსახლეობის სელექციური ემიგრაცია, რაც იწვევს რეპროდუქციული პოტენციალის შემცირებას და ასაკობრივი სტრუქტურის დისბალანსის ფორმირებას. ეს აძლიერებს დემოგრაფიულ დატვირთვას და ქმნის გრძელვადიან რისკს საპენსიო სისტემისთვის, ჯანდაცვისთვის და ეკონომიკური განვითარებისთვის. ანალიზის ცალკე მიმართულება დაკავშირებულია რეპროდუქციულ ჯანმრთელობასთან. უშვილო წყვილების რიცხვის ზრდა მოითხოვს დამხმარე რეპროდუქციული ტექნოლოგიების პროგრამების ჩართვას სახელმწიფო დემოგრაფიული სტრატეგიის სისტემაში. ასეთი პროგრამების მხარდაჭერა უნდა განიხილებოდეს როგორც ინვესტიცია ადამიანურ კაპიტალში და არა როგორც მეორეხარისხოვანი სოციალური ღონისძიება. მოცემული სტატიის სამეცნიერო მნიშვნელობა ისაა, რომ დემოგრაფიული პრობლემა განიხილება არა იზოლირებულად, არამედ ინტერდისციპლინარულ კონტექსტში – ეკონომიკის, სოციოლოგიის, გენდერული კვლევებისა და სახელმწიფო პოლიტიკის გადაკვეთაზე. ამავდროულად, შემდგომი კვლევები შეიძლება დაემატოს ახალგაზრდების დამოკიდებულებების ემპირიულ ანალიზს, რეგიონულ შედარებით მონაცემებსა და დემოგრაფიული განვითარების სხვადასხვა სცენარის პროგნოზირების მოდელირებას. მთლიანობაში, დემოგრაფიული კრიზისი უნდა აღვიქვათ არა როგორც მოკლევადიანი სოციალური პრობლემა, არამედ როგორც

საზოგადოების სტრუქტურული ტრანსფორმაცია. მისი დაძლევა მოითხოვს დემოგრაფიული პოლიტიკის გრძელვადიან ინსტიტუციონალიზაციას, უწყებათაშორისი კოორდინაციის მდგრად მექანიზმებსა და ახალი საზოგადოებრივი კულტურის ფორმირებას, რომელიც მხარს უჭერს ოჯახსა და სოციალურ სოლიდარობას. ამრიგად, დემოგრაფია ხდება სახელმწიფოს მომავლის საკვანძო ინდიკატორი. იმაზე, თუ რამდენად დროულად და სისტემურად იქნება მიღებული გადაწყვეტილებები დღეს, დამოკიდებულია ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მდგრადობა უახლოეს ათწლეულებში.

რეკომენდაციები:

ნიდერლანდის მაგალითი აჩვენებს, რომ დემოგრაფიული პრობლემების გადაჭრა მოითხოვს კომპლექსურ მიდგომას. საქართველოს დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესებისთვის სახელმწიფომ შემდეგი ნაბიჯები უნდა გადადგას:

- ოჯახების ფინანსური და სოციალური მხარდაჭერა, რაც შეამცირებს ოჯახის ფინანსურ ტვირთს ბავშვების აღზდაში;
- მრავალშვილიანი ოჯახებისთვის ფინანსური და სოციალური მხარდაჭერის გაძლიერება;
- დაბადების ხელშეწყობის პროგრამების დანერგვა, განსაკუთრებით რეგიონებში, სადაც შობადობა დაბალია;
- მიგრაციის შემცირების მიზნით, შრომის ბაზრის გაუმჯობესება და სამუშაო ადგილების შექმნა;
- დაბრუნებული ემიგრანტებისთვის რეინტეგრაციის პროგრამების განვითარება;
- დასაქმების შესაძლებლობების შექმნა, განსაკუთრებით რეგიონებში;
- ინფრასტრუქტურის განვითარება და სერვისების ხელმისაწვდომობის გაზრდა; რეგიონებში, რათა შემცირდეს ურბანული მიგრაცია;
- განათლებისა და პროფესიული განვითარების მხარდაჭერა;

- ქალებისათვის თანაბარი შესაძლებლობების შექმნას, რაც შეამცირებს ქალთა კარიერულ შეზღუდვებს და გაზრდის შობადობის მაჩვენებლებს;
- ნახევარგანაკვეთიანი სამუშაო სისტემის პოპულარიზაცია, რაც უზრუნველყოფს უფრო მეტი დროის დათმობას ოჯახისთვის მუშაობის შეწყვეტის გარეშე;
- გრძელვადიანი მოქნილი შვებულება ორივე მშობლისთვის;
- მაღალი ხარისხისა და ხელმისაწვდომი ბავშვთა მოვლის სერვისები, რაც გაამარტივებს მუშაობას და მშობლების მონაცვლეობას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გაფრინდაშვილი, რ. – *„დემოგრაფიული აფეთქების მოგვარების მექანიზმები“*, თბილისი, სტუ „განათლება“, 2021, 114.
2. თარხნიშვილი ნინო – „შვილებზე მეოცნებე ქალებს სახელმწიფო ვერ ხედავს”, რადიო თავისუფლება, 2024 წლის 1 თებერვალი, https://publika.ge/article/ratom-ar-mravldeba-saqartvelos-mosakhleoba/.
3. საქართველოს მთავრობის N 262 დადგენილება, 2014 წლის 31 მარტი.
4. საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, *„საქართველოს დემოგრაფიული უსაფრთხოების კონცეფცია“,* Accessed November 12, 2025. https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3331420?publication=0.
5. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, „მოსახლეობა“, Accessed November 12, 2025. https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/41/mosakhleoba.
6. Al Jazeera. “Why China Got Population Control Wrong, India Got It Right.” May 4, 2023. https://www.aljazeera.com/opinions/2023/5/4/why-china-got-population-control-wrong-india-got-it-right.
7. Our World in Data. “Population Growth.” Accessed November 12, 2025. https://ourworldindata.org/grapher/population.

8. United Nations. *Policy Brief No. 12: Fertility and Family Policies*. November 2015. https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undp_egm_201511policy_brief_no._12.pdf.
9. Visual Capitalist. "Mapped: The Scale of China & India's Population." Accessed November 12, 2025. https://www.visualcapitalist.com/mapped-the-scale-of-china-indias-population.
10. World Bank. "Population, Total – Netherlands." Accessed November 12, 2025. https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?end=2023&locations=NL&start=1960&view=chart.